

6. Гринишина І.І., Марченко Т.М. Еволюція французької книжки: від книгодруку до інтернету / І.І. Гринишина, Т.М. Марченко // Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. – Луцьк, 2011. – Вип. 5, ч.2. – С. 27-30.
7. Историческая память в культуре эпохи Возрождения / отв. ред. Л.М. Брагина. – М.: РОССПЭН, 2012. – 335 с., ил.
8. Эльфонд И.Я. Образ власти: Pro et contra. Политическая мифология, пропаганда и культура во Франции XVI в. / И.Я. Эльфонд. – Саратов, 2011. – 244 с.
9. Duby G. Histoire sociale et idéologies des sociétés // Faire de l'histoire. I. – P., 1974. – P. 147-168.
10. Шишкин В.В. Королевский двор и политическая борьба во Франции в XVI-XVII веках / В.В. Шишкин. – СПб.: Евразия, 2004 – 288 с.
11. Циватий В.Г. Дипломатичний діалог держав Європи в добу раннього Нового часу (XVI-XVIII ст.) та українські землі / В.Г. Циватий // Теоретичні, методичні і практичні проблеми соціології, історії та політології: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Херсон, 19-20 грудня 2014 року). – Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2014. – С. 69-73.
12. Mowat Robert Balmain. A History of European Diplomacy (1451-1789) / R.V. Mowat. – London: Hamden-Connecticut, 1971. – 311 p.

Циватий В.Г. ГУМАНИСТИЧЕСКИЙ ДИСКУРС ВНЕШНЕЙ ПОЛИТИКИ И ДИПЛОМАТИИ ВО ФРАНЦИИ ПЕРИОДА РАННЕГО НОВОГО ВРЕМЕНИ (XVI-XVIII ВЕКОВ): ИНСТИТУЦИОНАЛЬНЫЙ АСПЕКТ.

В статье анализируется процесс формирования и развития французского гуманизма и институтов дипломатии Франции, а так же процесс становления и развития книгопечатания во Франции периода раннего Нового времени (XVI-XVIII веков), как новый фактор в социально-политических процессах во Франции, и Европе в целом. Особенное внимание уделено гуманистическому дискурсу внешней политики и дипломатии, а также исторической роли французской книги в политико-дипломатическом и институциональном развитии французской государственности.

Ключевые слова: дипломатия, внешняя политика, институционализация, французский гуманизм, французская книга, книгопечатание, Франция, раннее Новое время (XVI-XVIII вв.).

Tsivatyi V.G. HUMANISTIC DISCOURSE OF FOREIGN POLICY AND DIPLOMACY IN FRANCE OF EARLY MODERN PERIOD (XVI-XVIII CENTURIES): INSTITUTIONAL ASPECTS

The article analyses the process of formation and development of French humanism and diplomacy institutions, as well as the formation and development of the printing press in France during the early modern period (XVI-XVIII centuries) as a new factor in the socio-political processes in France and Europe as a whole. Particular attention is paid to the humanistic discourse of foreign policy and diplomacy, and to the historical role of the French book in the political, diplomatic and institutional development of the French state.

Key words: diplomacy, foreign policy, institutionalization, French humanism, the French book, publishing, France, early modern period (XVI-XVIII centuries).

УДК 94(498.7)''1812/1850''

О.Ю. Балицький

**СТАНОВЛЕННЯ СИСТЕМИ ОСВІТНІХ ЗАКЛАДІВ В МІСТАХ БЕССАРАБІЇ
В ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ ХІХ СТОЛІТТЯ**

Стаття присвячена становленню системи закладів освіти в містах Бессарабського регіону після його приєднання до складу Російської імперії. Досліджується процес заснування початкових державних та приватних освітніх закладів, у тому числі жіночих та професійного спрямування впродовж першої половини ХІХ ст.

Ключові слова: місто, освіта, ланкастерська школа, повітове училище, пансіон, гімназія, Бессарабія.

Питання освіти сьогодні є пріоритетним напрямком державної політики України. Реформа освіти, що її нещодавно було започатковано урядом, має на меті підвищити її якість та наблизити до загальноєвропейських норм і стандартів. У зв'язку з цим виникає необхідність здійснення всебічного ретроспективного аналізу, узагальнення та переосмислення історичного досвіду становлення системи освітніх закладів, особливо на регіональному рівні. В даному випадку привертає увагу процес розбудови мережі закладів початкової та середньої освіти в бессарабському краї. Не дивлячись на те, що питання освіти в регіоні порушувалось ще в

.....
працях дослідників імперського періоду (О. Зашук, А. Скальковський, І. Халіппа), а потім і в радянські часи (О. Андрус), сьогодні низка питань, тим не менш, потребує доповнення, уточнення, конкретизації.

Передусім, потрібно відзначити, що до 1812 р. Бессарабія була найбільш відсталою за рівнем освіченості частиною Молдавського князівства. Як відмічалось в одному з місцевих ювілейних видань, «на початку XIX ст. Бессарабія залишалась на низькій сходинці розумового розвитку» [1, с. 121]. Тут не було постійно діючих навчальних закладів, а навчання невеликої кількості молодих людей, як правило, здійснювалось при тутешніх церквах та монастирях. Сучасник протоієрей Петро Куницький, відзначаючи стан освіти в Бессарабії на момент її приєднання до Росії, зазначав: «... освіта знаходиться у найбільшій нужді, оскільки не тільки нижчого стану обивателі неосвічені і взагалі неписьменні, але навіть бояри і власне духовенство недалеко відійшли від простого люду» [2, с. 28].

Після входження регіону до складу Російської імперії на його теренах починається процес поступального розвитку освіти. На той час на території країни діяв затверджений ще у 1804 р. «Статут навчальних закладів, підвідомчих університетам» [3], який визначав головні засади та принципи діяльності початкових і середніх шкіл. «Статут» передбачав існування системи шкільної освіти, що складалась із наступних ланок: парафіяльне училище (1 рік навчання), повітове училище (2 роки навчання), гімназія (4 роки навчання).

Першим учбовим закладом, що був відкритий за розпорядженням російського уряду в новоприєднаному регіоні, стала духовна семінарія. Вона була заснована за ініціативи місцевого духовенства у 1813 р. в місті Кишиневі і була покликана освітити дітей духовенства для того, щоб підготувати необхідних церкві церковнослужителів. Втім, у перший час, з-за відсутності в регіоні інших навчальних закладів, в семінарії навчались й діти світських верств населення – дворян та чиновників. Таке рішення було схвалено імператором Олександром I, який постановив, «щоб у заснованій у тамошньому краю семінарії навчалось і світське юнацтво, до часу заснування цивільного училища, якщо по духовній частині не знайдено буде в тому жодної незручності» [4, с. 374].

З моменту свого відкриття Кишинівська духовна семінарія складалась лише з двох класів: підготовчого і граматичного. В подальшому їх кількість була збільшена і на початку 20-х рр. становила 7. У період з 1813-1823 рр. в семінарії навчалось 703 особи духовного і 581 – світського стану. Починаючи з 1823 р. кількість дітей які належали до світських станів суттєво скорочується. Цей процес був пов'язаний із реорганізацією семінарії. У 1821 р. комісія духовних училищ прийняла розпорядження, яке обмежувало молоді не духовного стану навчатися у духовних навчальних закладах. Останні могли бути прийняті лише у разі малочисельності набору або ж в якості тих, хто навчався приватно.

У 1816 р., внаслідок клопотання місцевих дворян, при Кишинівській семінарії був влаштований спеціальний заклад – «Благородний пансіон» із п'ятирічним курсом навчання. Головна мета закладу полягала у підготовці високоосвічених чиновників для поповнення кадрів місцевої адміністрації. Не дивлячись на те, що пансіон знаходився у підпорядкуванні церковної влади, він став першим світським навчальним закладом в Бессарабії. Сюди на повне утримання приймалися діти у віці 8-12 років. Загальна кількість учнів доходила до 40 осіб [1, с. 128].

Кишинівська семінарія разом з Благородним пансіоном більш ніж як десятиліття лишалися фактично єдиними публічними навчальними закладами в регіоні.

З 1824 р., в містах Бессарабії починає формуватися мережа ланкастерських шкіл, головною метою яких виступало поширення грамотності серед місцевого населення. 7 лютого 1824 р. була відкрита перша ланкастерська школа в Кишиневі, 11 травня того ж року – в Бельцях, 26 травня – в Ізмаїлі. Дещо пізніше, у 1827 р., такі заклади відкрилися в містах Хотині та Бендерах, у 1839 р. – в Аккермані, у 1842 р. – в Рені, у 1843 р. – в Сороках, Орґеєві і Кагулі. У 1846 р. в Кишиневі відбулось відкриття другої в місті ланкастерської школи.

Процес навчання в ланкастерських школах полягав в тому, що вчитель пояснював матеріал невеликій кількості найбільш здібних учнів, а ті, в свою чергу, повинні були пояснити його іншій групі учнів. У такий спосіб один вчитель міг здійснювати навчання великої кількості учнів. В таких школах навчали читанню, письму та чотирьом арифметичним діям за таблицями взаємного навчання. Окрім цього, учні вищого відділення проходили курс скороченого катехізису. Навчання в тутешніх закладах на перших порах здійснювали випускники Кишинівської семінарії.

По відкритті перших ланкастерських шкіл, міське населення із завзяттям почало віддавати туди своїх дітей. Ректор Кишинівської семінарії архимандрит Іриней у 1824 р. повідомляв, що «... Кишинівські болгари привели багато дітей у школу. ... оскільки багато з цих дітей дуже малолітні, то болгари приносять їх на плечах, і оскільки школа від осель їхніх в чималій відстані, то вони разом із малятами приносять їжу і залишають їх на цілий день у школі теж саме можна буде спостерігати і в Ізмаїлі і Бельцях ... « [5, арк. 225-225 зв.]. «Батьки, – писав він же згодом про Бельцьську школу, – охоче віддають дітей своїх в училище це, і при тому не лише ті, хто мешкають в Бельцях, але й ті, що живуть у сусідніх цинутах» [6, с. 25-26].

Судячи з даних звіту 1824 р., перші ланкастерські школи були переповнені учнями. Так, у Кишинівській школі налічувалось 132 вихованці, Бельцьській – 121, Ізмаїльській – 61 [6, 25]. Подальше розширення мережі шкіл сприяло лише зростанню кількості учнів. По даним за вересень 1833 р. в п'яти школах навчалось 375 осіб: в Кишинівській – 136, в Ізмаїльській – 77, в Хотинській – 73, в Бендерській – 49, в Бельцьській – 40 [7, с. 15].

У 1848 р. в бессарабських містах функціонувало вже 12 ланкастерських шкіл. Загальна кількість учнів станом на 1 січня 1848 р. становила 603 особи: в Кишинівській I-й ланкастерській школі – 104 учні, в Кишинівській II-й – 83, Хотинській – 27, Бельцьській – 70, Бендерській – 55, Аккерманській – 28, Ізмаїльській – 57, Оргєвській – 34, Сорокській – 18, Кагульській – 46, Ренійській – 41, Кілійській – 40 [8, арк. 7 зв.]. Щодо станової приналежності учнів, то 40% з них належали до спадкових і особистих дворян, 38,4% – міщан і ремісників, 6,6% – купців, 14,7% – різних станів.

Серед учнів ланкастерських шкіл не рідко можна було бачити вже достатньо дорослих людей віком від 19 до 22 років. Доктор медицини С. Савицький, який на початку 60-х рр. навчався у Хотинській ланкастерській школі згадував: «до сих пір пам'ятаю як із гарячим запалом я віддався навчанню грамоті мого вусатого учня ... «, який « ... вже у найближчий час повністю володів механізмом читання та письма» [9, с. 250-251]. Цікаво те, що вік наймолодших учнів ланкастерських шкіл становив 5 років.

Одночасно з діяльністю ланкастерських шкіл в першій половині XIX ст., в містах регіону починає формуватися мережа повітових училищ. У 1828 р. Міністерство народної освіти ухвалило рішення про заснування таких закладів в повітових центрах регіону. Вони були відкриті в бессарабських містах із наступною кількістю учнів: Кишинівське повітове училище – 51, Аккерманське – 75, Бельцьське – 48, Бендерське – 42, Хотинське – 39, Ізмаїльське – [?] [10, арк. 227зв.-228].

Слід відмітити, що з відкриттям повітових училищ, ланкастерські школи набули значення підготовчих курсів до вступу у повітові училища.

У 1828 р. був прийнятий Статут навчальних закладів [11], який дещо змінював діючу шкільну систему. Так, строки навчання у повітовому училищі було збільшено до 3-х років, а в гімназіях до 7-ми. Окрім того новий «Статут» передбачав дотримання принципу становості освіти. Парафіяльні училища призначалися для дітей селян, повітові училища – для дітей купців, ремісників і інших міських верств, гімназії – для дітей дворян та чиновників.

В заснованих в бессарабських містах повітових училищах, як і в ланкастерських школах, основний відсоток учнів припадав на дітей дворян та чиновників. Так, в Кишинівському повітовому училищі у 1832 р. з-поміж 145 вихованців 55,1% склали дворяни та чиновники, 20% – купці, 16,5% – міщани, 7% – інші [12, арк. 11]. Про перевагу привілейованих верств в початкових учбових закладах почасти свідчить і спостереження, щодо контингенту учнів у звіті про становище Ізмаїльського градоначальства 1843 р., в якому зазначалось: «Дворяни і чиновники виховують своїх дітей переважно в казенних навчальних закладах. Купецтво найбільше у приватних пансіонах... З міщан в трьох містах (Ізмаїлі, Рені, Кілії – авт.) зовсім мало письменних, але в них помітне прагнення до освіти власних дітей» [13, арк. 22зв.-23].

У 1848 р. директор училищ Бессарабської області клопотав про відкриття в обласному місті ще одного повітового училища. Як зазначалось у його доповідній записці, «в першому Кишинівському повітовому училищі нараховується 153 учня; по закінченні курсу з двох ланкастерських шкіл вступить більше ніж сто учнів, так що в училищі буде понад 200 і в кожному з 4-х класів буде більше 40 учнів, тоді як за статутом гімназій і повітових училищ приписано, що класи у яких понад 40 учнів необхідно розділяти на два і більше

відділень» [8, арк. 5 зв.]. Клопотання було задовільнено і у 1850 р. в Кишиневі було відкрито друге повітове училище.

За проханням місцевих дворян та чиновників у 1850 р. було схвалено рішення про заснування повітового училища і в місті Сороки [14, арк. 1].

Поряд із державними навчальними закладами в містах були відкриті приватні школи і пансіони за зразком повітових і приходських училищ. Серед таких були чоловічі приватні пансіони: євангелістсько-лютеранського пастора І. Гельвіха і священника Гурського в Кишиневі, чоловічий пансіон в місті Ізмаїлі, що утримувався вчителем Ізмаїльського повітового училища Д. Палеологом, приватна вірменська школа в Аккермані, чоловічий пансіон Д. Діаманді в місті Рені та інші. Заснування даних закладів дало змогу суттєво збільшити кількість осіб, які отримували початкову освіту.

Окрім вищезазначених приватних учбових закладів, в містах регіону, до середини 50-х рр., діяло чимало так званих меламедів. Це були єврейські класичні елементарно-релігійні школи, в яких навчання здійснювалось через призму вивчення релігійних текстів Тори і Талмуду. Вони засновувались у більшості випадків у будинках вчителів і мали обмежену кількість учнів. За даними 1855 р. в Кишиневі, Бельцях, Бендерах, Аккермані, Хотині загалом діяло близько 60 таких закладів [15, с. 37-39].

Що ж до середньої освіти, то її зародження в регіоні відноситься до початку 30-х рр., коли в обласному місті Кишиневі 12 вересня 1833 р. була відкрита перша гімназія. На час відкриття в ній нараховувалось 40 осіб, серед яких було 36 дітей дворян та чиновників, 2 – міщан і 2 – іноземців [15, с. 1].

Як і у цілому в країні навчання у гімназії здійснювалось за учбовою програмою, що її визначав статут 1828 р. Основними предметами, які викладались, були Закон Божий, російська граматики, латинська мова, французька мова, логіка, математика, географія і статистика, фізика, історія, чистописання, креслення, малювання. Особи, що вступали у перший клас гімназії повинні були вміти читати, писати й володіти знанням перших правил арифметики.

Одночасно із відкриттям гімназії, враховуючи неабиякий попит на її освітні послуги, бессарабський генерал-губернатор звернувся до Міністерства народної освіти із проханням дати дозвіл на заснування при гімназії благородного пансіону, «в якому б виховувались до 30 осіб за державний кошт, аби, з одного боку, надати бідним дворянам і чиновникам Бессарабської області можливість освітити власних дітей, а з іншого, аби набути із часом здібних людей для служби, по громадській частині» [15, с. 2]. Відповідне розпорядження було отримано у 1834 р., а вже наступного року відбулось відкриття самого пансіону. Цей пансіон фактично замінив закритий у 1831 р. пансіон при духовній семінарії.

Зважаючи на переповненість класів Кишинівської гімназії, у 1840 р. Міністерство народної освіти дозволило розділити 3 нижні класи на паралельні відділення. Згодом, у 1850 р., був розділений і 4-й клас [15, с. 2]. У 1849/1850 навчальному році в гімназії здобувало освіту вже 380 осіб [15, с. 33].

На окрему увагу заслуговує жіноча освіта. Навчання дівчат в бессарабських містах у першій половині XIX ст. здійснювалось лише у приватних освітніх закладах. Так, до середини 30-х рр. XIX ст. в Кишиневі діяли жіночі пансіони Шарафаєвської і пані Майє. За відомістю 1829 р. в цих закладах навчалось 20 і 12 осіб жіночої статі відповідно [16, арк. 235зв., 238]. Пансіони були закритими приватними установами і призначались виключно для дочок дворян і чиновників. Загальна освіта в них була досить обмеженою, з огляду на те, що головною їх метою було прищеплення «правил» благородної, шляхетної поведінки.

Наприкінці 30-х рр. Новоросійський і Бессарабський генерал-губернатор, наголошуючи на необхідності влаштування в регіоні жіночого навчального закладу, у зверненні до імператора, писав: «... користь від освіти жіночої статі очевидна: діти, перебуваючи з самого дитинства у найближчих стосунках з матерями, запозичують від них перші про все поняття, які глибоко закарбовуються в їх пам'яті, при зневажливому або перевернутому їх викладенні вони із часом стають не лише шкідливі, але часто і згубні. З цього випливає ... , що освіта для дівчат не менш необхідна як і для дітей чоловічої статі» [17, арк. 1зв.]. Він також відзначав, що на відміну від інших російських губерній, в Бессарабській області не існує ані державного, ані громадського, навіть приватного пансіону, який б відповідав потребам місцевих мешканців.

Зусилля місцевих чиновників не лишилися марними. У 1840 р., в Кишиневі було засновано перший благородний зразковий дівочий пансіон пані Анастасії та Катерини Різо,

.....
який, по суті, дав поштовх розвитку жіночої освіти в краї. Заклад перебував на державному забезпеченні, мав ступінь повітового училища із викладанням додаткових предметів, таких як німецька і французька мови, музика, танці, рукоділля. У 1843 р. в пансіоні навчалось більш ніж 30 учениць [17, арк. 44]. Невдовзі до кишинівського пансіону пані Анастасії та Катерини Різо доєдналися заснований у 1841 р. пансіон французьки Терези Форі й на початку 50-х рр. пансіони панянок Віри і Любові Козлових і Бален-де-Балю.

Подібні пансіони відкривались і в повітових містах. У 1842 р. був відкритий жіночий пансіон дружини поручика Келпш в місті Бендерах, у 1843 р. – пансіон пані Жано Чапооглу і жіноча школа пані Самаріно у Ізмаїлі. Наприкінці 40-х рр. у Ізмаїлі було засновано жіночий пансіон пані Мойсеєвої, а в кінці 50-х рр. розпочав роботу жіночий пансіон пані Зайцевої в Аккермані.

На початку 40-х рр. ХІХст. в містах Бессарабії починають з'являтися перші заклади професійного спрямування. У 1844 р. з метою підготовки досвідчених садівників-практиків, було відкрито училище садівництва в Кишиневі. Тут вивчали практичне садівництво, шовківництво, бджільництво, тютюнництво, сушіння фруктів. Крім того у вільний від практичних занять час вихованцям викладалися Закон Божий, церковний спів, російська грамота, арифметика, латинське читання й креслення. Повний курс навчання тривав 6 років.

Ще одним таким закладом став відкритий у 1849 р. в Ізмаїлі комерційний пансіон, який був заснований з ініціативи місцевого комерційного товариства. У проханні товариства до Новоросійського і бессарабського генерал-губернатора мовилось: «Ізмаїльське комерційне товариство, бажаючи надати власним дітям пристойну і відповідну їх знанням освіту ..., прохає дозволити заснувати в Ізмаїлі коштом Комерційного товариства пансіон під назвою «Приватний пансіон комерційного товариства» [18, 2]. В освітньому закладі передбачалось викладання таких предметів як Закон Божий, російська, грецька, французька, німецька та італійська мови, арифметика, алгебра і геометрія, історія і географія, купецьке рахівництво і бухгалтерія, чистописання і малювання.

Таким чином, продовж першої половини ХІХ ст. в містах Бессарабії склалась достатньо розгалужена мережа державних та приватних закладів, які сприяли здобуттю елементарних знань, вмінню читати та писати. Попри певну різницю у часі їх появи по окремих населених пунктів, до кінця досліджуваного часу у кожному місті функціонувала ланкастерська школа, а у обласному і повітових містах ще й повітове училище. Процес заснування та розширення мережі освітніх закладів засвідчував про якісні зрушення в громадсько-культурному житті міст першої половини ХІХ ст. І хоч рівень освіченості в цілому лишився ще тривалий час на достатньо низькому рівні, тим не менш, саме в цей період, було закладено підґрунтя до подальшого поширення грамотності і знань серед місцевого населення.

Подальше вивчення проблеми потребує зосередження на таких питаннях, як організація навчального процесу в різних типах навчальних закладів, методи та форми навчально-виховної роботи.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА:

1. Юбилейный сборник города Кишинёва (1812-1912 гг.). – Кишинев : Тип. Бессарабского Губернского Правления, 1914. – Ч.І. – 206 с., прил. 25 с.
2. Куницкий П. Краткое статистическое описание Заднепровской области, присоединённой к России по мирному трактату, заключённому с Портой Оттоманскою в Бухаресте, 1812 г. / Петр Куницкий. – СПб., 1813. – 30 с.
3. Устав учебных заведений, подведомых университетам // Полное собрание законов Российской империи. – Т.ХХVIII. – СПб., 1830. – С.626-644.
4. Филипенко А.О. Створення кишинівсько-хотинської єпархії та розвиток освіти в Бессарабії у першій чверті ХІХ ст. / А.О. Филипенко // Південь України: етноісторичний, мовний, культурний та релігійний виміри : матеріали ІV міжнар. наук. конф. – Одеса, 2013. – С.372-376.
5. Державний архів Одеської області (ДАОО), ф.1, оп. 214, спр. 5. – 258 арк.
6. Записки Императорского Одесского Общества Истории и Древностей. – 1907. – Т. ХХVII. – С. 1-46.
7. Прибавление к IX-му тому второго собрания Законов Российской Империи. – Т.ІХ. – Собр. II. – Отд. II. – СПб., 1835. – С. 14-16.
8. Национальный Архив Республики Молдова (НА РМ), ф. 2. оп. 1, д. 5177. – 14 л.
9. Труды Бессарабского Церковного Историко-Археологического Общества –1914. – Вып. ІХ. – 505 с.
10. ДАОО, ф. 1. оп. 214, спр. 15. – 560 арк.

Наукові записки

11. Устав гимназий и училищ уездных и приходских, состоящих в ведомстве университетов: С. Петербургского, Московского, Казанского и Харьковского // Полное собрание законов Российской империи. – Собр. II. – Т. III. – СПб., 1830. – С. 1097-1127.
12. НА РМ, ф. 152. оп. 1, д. 82. – 135 л.
13. Комунальна установа «Ізмаїльський архів» (КУІА), ф. 56, оп. 1, спр. 585. – 61 арк.
14. ДАОО, ф. 1, оп. 215, Спр. 5. – 56 арк.
15. Записки Бессарабского областного статистического комитета. – Кишинев : Тип. Областного правления, 1867. – Т. 2. – 478 с.
16. ДАОО, ф. 1, оп. 214, спр. 15. – 560 арк.
17. ДАОО, ф. 1, оп. 214, спр. 31. – 71 арк.
18. Сборник распоряжений по Министерству народного просвещения. – СПб. : Тип. Имперской Академии Наук, 1867. – Т. III. – 700 с.

Балицкий А.Ю. СТАНОВЛЕНИЕ СИСТЕМЫ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ УЧРЕЖДЕНИЙ В ГОРОДАХ БЕССАРАБИИ В ПЕРВОЙ ПОЛОВИНЕ XIX ВЕКА

Статья посвящена становлению системы учебных заведений в городах Бессарабского региона после его присоединения в состав Российской империи. Исследуется процесс создания начальных государственных и частных образовательных учреждений, в том числе женских и профессионального направления в течение первой половины XIX в.

Ключевые слова: город, образование, ланкастерская школа, уездное училище, пансион, гимназия, Бессарабия.

Balytskyi O.Ju. FORMATION OF EDUCATIONAL INSTITUTIONS IN THE BESSARABIAN CITIES IN THE FIERST HALF OF THE XIX CENTURY

The article deals with the problem of the formation of educational institutions in the Bessarabian cities after the accession of Bessarabia to the Russian Empire. The author's attention is focused on the study of the process of creating the public and private educational institutions, including women's and professional ones during the first half of the XIX century.

Key words: city, education, grammar school, district school, private boarding school, gymnasium, Bessarabia.

УДК 929Т.Масарик:94(4)»1914/1918»

О.М. Кравчук

Т.Г. МАСАРИК: КАРДИНАЛЬНІ ПОЛІТИЧНІ РІШЕННЯ ОСОБИСТОСТІ В ГЛОБАЛЬНІЙ КРИЗІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ЦИВІЛІЗАЦІЇ (1914-1918 РР.).

У статті висвітлена роль Т. Г. Масарика у розробці чехословацької державотворчої програми та її реалізації під час Першої світової війни. Розкрито організаційні зусилля Масарика в здійсненні чехословацької закордонної визвольної акції.

Ключові слова: Т. Г. Масарик, Чехословаччина, Австро-Угорщина, демократія, республіка.

Велика війна (так називали Першу світову війну до спалаху Другої) як вияв глобальної кризи європейської цивілізації загострила всі існуючі проблеми, зокрема, національне питання. Це вилилося у визвольні змагання бездержавних націй. Важливим історичним спадком Першої світової війни було виборення центральноєвропейськими націями державної незалежності. У чехів і словаків безпрецедентну історичну роль в цьому процесі відіграв вчений і політик Т.Г. Масарика (1850-1937). Він посів провідні позиції у визвольному русі чехів і словаків, що завершився утворенням Чехословацької республіки, «став єдиним філософом у Європі, який не конструював державу тільки як ідею, але дійсно її заснував» [1, s. 171].

Зазначена тема була в центрі уваги досліджень В. Беляєвої [2], с. Віднянського [3], Я. Галандауера [4], З. Карніка [5], М. Кірсенка [6], І. Ковтуна [7], М. Нагорняка [8], Я. Опата [9], с. Полака [10; 11], І. Попа [12; 13] та ін., які розглядали окремі аспекти зазначеного питання. У зв'язку з недостатнім висвітленням теми в українській історіографії та її актуальністю, мета статті – розкрити роль Т.Г. Масарика в розробці чехословацької державотворчої програми та її реалізації у роки Першої світової війни.